

[Το ζωγραφικό έργο του Pieter Bruegel](#)

[Εργογραφία του Pieter Bruegel](#)

[Βιβλιογραφία για τον Pieter Bruegel](#)

Pieter Bruegel: Hunters in the snow (1565)

ΤΟ ΖΩΓΡΑΦΙΚΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΠΙΕΤΕΡ ΒΡΥΕΓΕΛ

Το ζωγραφικό έργο του Pieter Bruegel του πρεσβύτερου (1525; - 1569), χαρακτηρίζεται από ισχυρή έμπνευση, συνθετική δύναμη και χρωματικό πλούτο καθώς και από μια πανοραμική θέαση του κόσμου πάνω στην οποία απλώνεται και αναπτύσσεται το αλληγορικό μωσαϊκό των ανθρώπινων επεισοδίων. Το έργο του Bruegel εκφράζει με τον καλύτερο τρόπο τον ηθικό προβληματισμό ενός διανοητή απέναντι στα γεγονότα της εποχής του. Μιας εποχής που χαρακτηρίζεται από την έντονη διαμάχη μεταξύ καθολικισμού και προτεσταντισμού, την ανασφάλεια του ανθρώπου μπροστά στα νέα δεδομένα για τον κόσμο (ο περίπλους Μαγγελάνου το 1521, η διατύπωση της θεωρίας του Κοπέρνικου το 1543, πρώτος παγκόσμιος χάρτης από τον Ortelius το 1570), αλλά και την επιβίωση μιας δαιμονικής ερμηνείας του κόσμου μεσαιωνικής προέλευσης και "μποσκικής" θεματολογίας.

Η αναγωγή των θρησκευτικών θεμάτων στο πλαίσιο της εποχής του Bruegel δεν πραγματοποιείται μόνο σε μορφολογικό επίπεδο με τις αναφορές στις φυσιογνωμίες, τα ρούχα και τα κτίρια της εποχής του, αλλά κυρίως με τις υπαινικτικές αναφορές στα γεγονότα του καιρού του. Η οικονομική ευρωστία της Αμβέρσας και η πλεονεξία των ανθρώπων για τα υλικά αγαθά βρίσκει αντιστοιχία σε θέματα όπως "Ο Πύργος της Βαβέλ". Οι άτεγκτοι νόμοι της οικονομικής ανάπτυξης σε έργα όπως "Το μεγάλο ψάρι τρώει το μικρό", και οι αιματηρές διαμάχες ανάμεσα στον κρυφά ασκούμενο αλλά ολοένα αυξανόμενο προτεσταντισμό και την στυγνή αντιμετώπιση του από την καθολική εξουσία σε θέματα όπως "Το κήρυγμα τον Αγίου Ιωάννη" ή "Η σφαγή των νηπίων".

Η αναγωγή στην εποχή του, μια εποχή όπου οι επιδημίες, ο φόβος και ο θάνατος κυριαρχούν και επιφέρουν μια μετάθεση ή και απουσία ηθικού νοήματος εκφράζεται με ρεαλιστική τραγικότητα και αλληγορική πυκνότητα σε έργα όπως "Οι τυφλοί" και "Η διαμάχη της Σαρακοστής με την Αποκριά".

Η ανάγκη μεταφυσικής λύτρωσης και η αδυναμία ανεύρεσης της στις αξίες της κοινωνικής πραγματικότητας επιβάλλει την αναβίωση ενός εικονογραφικού κώδικα μεσαιωνικής προέλευσης στον οποίον οι τερατώδεις και αλλόκοτες μορφές και τα υβριδικά κατασκευάσματα συνδυασμών του ανθρώπινου, του ζωικού και του φυτικού αποδίδονται με ευρηματική ποικιλομορφία και χρωματική ένταση. Το πλούσιο αυτό εικονογραφικό ρεπερτόριο, ιδιαίτερα εντυπωσιακό σε έργα όπως "Η πτώση των επαναστατημένων αγγέλων", "Η τρελή Γκρέτε" ή "Ο θρίαμβος του θανάτου", απεικονίζει αντικείμενα και όντα τα οποία πέραν της φαινομενικής τους μορφής σφύζουν από νοηματικές αναφορές. Η ακροβασία αυτή ανάμεσα στο πραγματικό και το φανταστικό ανάγει τον οραματικό συνδυασμό τους στη δύναμη εκείνη που θα αποκαλύψει στη συνείδηση του ανθρώπου τη μεταφυσική λειτουργία του κόσμου.

Το ενδιαφέρον του Bruegel για τη φύση δεν εμπνέεται από στοιχεία αναφοράς σε έναν κόσμο ιδεατό αλλά από την άμεση παρατήρηση, τη γνώση και τη λατρεία της γης και εκφράζεται με ζωγραφικό τρόπο μέσα από τους θερμούς ή ψυχρούς τόνους που αποδίδουν την ιδιαιτερότητα και την γοητευτική ατμόσφαιρα της εναλλαγής των εποχών, στοιχεία που ξεδιπλώνονται με ιδιαίτερα ζωγραφικό τρόπο σε έργα όπως "Οι κυνηγοί" και "Η επιστροφή του κοπαδιού".

Τα τοπία του σφύζουν από ανθρώπινες δραστηριότητες καθώς η αγάπη του για τον άνθρωπο τον απομακρύνει από το μοντέλο του αρχαίου κόσμου που κυριαρχεί εκείνη την εποχή στην Ιταλία και διακατέχεται από λυρικές αναφορές σε έναν ιδεατό κόσμο. Οι αναφορές στην αρχαιότητα αντικαθίστανται από την αγάπη και τη φροντίδα να εκφραστεί η ειρωνική σοφία που βασίζεται στο λαϊκό πνεύμα, μια σοφία παραμελημένη αλλά εξίσου σημαντική για τον άνθρωπο, με τη γνώση και τις αλήθειες των αρχαίων κειμένων ("Ολλανδικές παροιμίες", "Χωριάτικος γάμος").

Ένα από τα σημαντικότερα στοιχεία του έργου του Bruegel, αποτελεί η στοχαστική του αναφορά στη σχέση του ανθρώπου με τον κόσμο και τα πράγματα, ως συνείδηση συνεχώς διαμορφούμενη από την ανθρώπινη εμπειρία. Όπως στο Solaris, το κινηματογραφικό έργο του Ταρκόφσκι ο πρωταγωνιστής έρχεται αντιμέτωπος με τα παρελθόντα γεγονότα της ζωής του και προβληματίζεται για τον βαθμό που η ανθρώπινη συνείδηση τροφοδοτείται και καθορίζεται από την ανθρώπινη εμπειρία, έτσι και στα έργα του Bruegel η πραγματικότητα δεν πλάθεται μόνο από την παρατήρηση αλλά σχηματίζεται από τη συσσώρευση των εμπειριών του ανθρώπου, εμπειριών όλης της ζωής, που υπάρχουν και διαμορφώνουν τη σχέση του με τον κόσμο και με τον εαυτό του.

ΕΡΓΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΡΙΕΤΕΡ ΒΡΥΕΓΕΛ ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ΕΤΟΣ	ΤΙΤΛΟΣ	ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ	ΥΛΙΚΟ	ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ
<u>ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ</u>				
1566	Το κήρυγμα του Αγίου Ιωάννη του Βαπτιστή	95 - 160	λ/ξ	Βουδαπέστη
1566-7	Η μεταστροφή του Παύλου	108 - 156	λ/ξ	ΜΙΤ, Βιέννη
1564-7	Η σφαγή των αθών νηπίων	110 - 155	λ/ξ	Χάμπτονς Κωρτ
1565	Ο Χριστός και η μοιχαλίδα	24 - 34	λ/μ	Κουρτώ, Λονδίνο
1564	Η κοιμήση της Παναγίας	36 - 55	λ/μ	Απτον Χάουζ
<u>ΤΕΡΑΤΩΔΗ ΚΑΙ ΑΛΛΟΚΟΤΑ ΟΝΤΑ</u>				
1552	Τοπίο με πειρασμούς του Αγίου Αντωνίου	59 - 86		ΕΠ Ουάσιγκτων
1562	Η πτώση των επαναστατημένων αγγέλων	117 - 162	λ/ξ	Βρυξέλλες
1561-2	Η τρελή Γκρέτε (Dulle Griet)	115 - 161	λ/ξ	Αμβέρσα
1562	Ο θρίαμβος του θανάτου	117 - 162	λ/ξ	Πράντο
<u>ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ</u>				
1558	Δώδεκα παροιμίες	74 - 98	λ/ξ	Αμβέρσα
1559	Ολλανδικές παροιμίες	117 - 163	λ/ξ	Γκεμέλντεγκαλερι
1560	Τα παιδικά παιχνίδια	118 - 161	λ/ξ	ΜΙΤ, Βιέννη
1562	Δυο μαϊμούδες	20 - 23	λ/ξ	Γκεμέλντεγκαλερι
<u>ΤΟΠΙΑ</u>				
1563	Ναυμαχία έξω από τη Νάπολη	40 - 70	λ/ξ	Ντόρια Παμφίλι
1568	Καταιγίδα στη θάλασσα	71 - 97	λ/ξ	ΜΙΤ, Βιέννη
1565	Το κλάδεμα των δέντρων (Gloomy Day)	118 - 163	λ/ξ	ΜΙΤ, Βιέννη
1565	Ο θερισμός (Haymaking)	117 - 161	λ/ξ	ΕΠ Πράγας
1565	Η συγκομιδή των σιτηρών	117 - 160	λ/ξ	Μετροπόλιταν
1565	Η επιστροφή του κοπαδιού	117 - 159	λ/ξ	ΜΙΤ, Βιέννη
1565	Χιονισμένο τοπίο με παγίδα πουλιών	38 - 56	λ/ξ	Βρυξέλλες, ΙΣ
1565	Οι κυνηγοί στο χιόνι	117 - 162	λ/ξ	ΜΙΤ, Βιέννη
<u>ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΑ</u>				
1565-7	Η πτώση του Ίκαρου	73 - 112	(λ/ξ) λ/μ	Βρυξέλλες
1565-7	Η πτώση του Ίκαρου	63 - 90	λ/ξ	ΙΣ, ΝΥ-Βρυξέλλες
<u>ΧΩΡΙΚΟΙ - ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΤΗΤΑ</u>				
1568	Χωριάτικος γάμος	114 - 163	λ/ξ	ΜΙΤ, Βιέννη
1566	Υπαιθριος γαμήλιος χορός	119 - 157	λ/ξ	Ντητρόιτ
1568	Χωριάτικος χορός (κέρμις)	114 - 164	λ/ξ	ΜΙΤ, Βιέννη
1567	Η χώρα της αφθονίας	52 - 78	λ/ξ	Μόναχο

1559	Η διαμάχη της Σαρακοστής με την Αποκριά	118 - 165	λ/ξ	MIT, Βιέννη
1568	Οι ανάπηροι	18 - 21	λ/ξ	Λούβρο
1568	Κεφάλι χωρικής	22 - 18	λ/ξ	Μόναχο, Αλτε
1568	Ο μισάνθρωπος	86 - 85	τ/μ	Καποντιμόντε
1568	Κλέπτης φωλεών	33 - 47	λ/χαλκό	Βασιλεία
1568	Χωρικός και κλέπτης φωλεών	59 - 68	λ/ξ	MIT, Βιέννη
1552-57	Τοπίο με την παραβολή του σπορέα	74 - 102	λ/ξ	Σαν Ντιέγκο
1568	Η κίσσα στην αγχόννη	46 - 51	λ/ξ	Νταρμσταντ
1568	Οι τυφλοί	86 - 154	τ/μ	Νάπολη

ΣΧΕΔΙΑ - ΧΑΡΑΚΤΙΚΑ

1556	Το μεγάλο ψάρι τρώει το μικρό	22-31	πενάκι	Αλμπερτίνα, Βιέννη
1556 ?	Οι πειρασμοί Αγίου Αντωνίου	25 - 22	πενάκι	Ασμόλιαν, Οξφόρδη
1562 ?	Κυνήγι λαγού	32 - 42	χαρακτικό	Βιβλ. Βρυξελλών
1568	Οι μελισσοκόμοι	20 - 31	πενάκι	Βερολίνο

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ BRUEGEL

- Hagen, Rose-Marie and Rainer, **Πίτερ Μπρέγκελ**, Taschen/Γνώση, 2004 (**Pieter Bruegel the Elder**, Taschen, Köln, 1994)
- Seipel, Wilfried, **Pieter Bruegel at the Kunsthistorisches Museum in Vienna**, Skira, Milan, 1998
- Vohringer, Christian, **Pieter Bruegel** (Masters of Netherlandish Art), Konemann, Köln, 1999
- Francastel, Pierre, **Bruegel**, Hazan, Paris, 1995
- Gibson, Walter S., **Bruegel**, Thames and Hudson, London, 1977 (The World of Art)
- Marijnissen, R. H., **Bruegel: Tout l'Œuvre peint et dessiné**, Antwerp, 1988
- Stechow, Wolfgang, **Pieter Bruegel the Elder**, New York, 1970
- Snow, Edward, **Meaning in Children's Games. On the Limitations of the Iconographic Approach to Bruegel**, Representations 1, pp. 27-60, Berkley, 1983
- Roberts-Jones, Philippe et Françoise, **Pierre Bruegel l'Ancien**, Flammarion, Paris, 1997
- Claessens, Bob - Rousseau, Jeanne, **Unser Bruegel**, Antwerp, 1969
- Claessens, Bob - Rousseau, Jeanne, **Bruegel**, Alpine Fine Arts Collection, New York,
- De Tolnay, Charles, **Pieter Bruegel l'Ancien**, Brussels, 1935
- **Dutch art and character: Psychoanalytic perspectives on Bosch, Bruegel...**, Amsterdam : Swets & Zeitlinger, 1993
- **L'opera completa di Bruegel**, Milano : Rizzoli, 1967. - (Classici dell'Arte, 7)
- **Bruegel: The drawings**, London : Phaidon, 1961
- **Tout l'oeuvre peint de Bruegel l'Ancien**, Paris : Flammarion, 1968. - (Les Classiques de l'Art)
- **From Van Eyck to Bruegel: Early Netherlandish painting in the Metropolitan Museum of Art** / edited by Maryan W.Ainsworth and Keith Christiansen, New York : The Metropolitan Museum of Art, 1998
- **Τ' όνειρο του Πετράκη** / κείμενο Τζοβάνι Γκαντίνι , Αθήνα : Οδυσσέας , 1978. - (Η Τέχνη για τα Παιδιά)
- **From Van Eyck to Bruegel** / by Max J. Friedlaender
- Greenwich : Phaidon : distributed by New York Graphic Society Publishers, 1965
- **Μπρέγκελ [ΦΥΛΛΑΔΙΟ]**, Milano : Fabbri; Αθήνα : Μέλισσα, χ.χ. - (Οι Μεγάλοι Ζωγράφοι, 35)